

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 13. novembra 1878.

Obseg: Deset zapoved poljedelcem. — Gospodarske skušnje. — Nekaj našim gospodinjam. — O vcenitvi zemljišč. — Prezgodnja zima. — Nova kmetijska knjiga. — Književne novosti. — Obravnave iz deželnih zborov. — Govor grofa Hohenwarta. — Mnogovrstne novice. — Dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Deset zapoved poljedelcem. *)

1. Sejte in sadite le to, kar se najbolj prilaga podnebjú vašega kraja, njivi, katero obdelujete, in njeni legi; potem ste gotovi dobrega pridelka in najveĉega dobiĉka, ki vam ga donašati more polje.

2. Seme morate sejati le zdravo, težko, kaljivo in dobro oĉiščeno, pa še tako morate večkrat preminjati; potem bo setev bogato plenjala in obvarovana bode bolezin in uim mnogovrstnih.

3. Zmirom ene reĉi ne sejte in ne sadite na isti njivi, temveĉ menjajte žito, okopavino, klajo in druge rastline; potem le zemlja enakomerno povžije gnoj in njivi se enostransko ne izpije rodovitnost.

4. Na nepodelani (frišni) gnoj ne sejte in ne sadite ničesa; potem ne boste plevela imeli na njivi in gnoju ostane ĉasa dovolj, razkrojiti se pod zemljo, da more setvi dajati dobro pripravljen živež.

5. Ne skoparite s preorjevanjem in okopavanjem polja, da postane njiva po potrebi rahla in potem zemljo more prešiniti zrak, dež, gorkota in mraz; tako obdelana zemlja je v stanu pospešiti rast sejanih rastlin.

6. Ne zamudite pravega ĉasa setve, da ne boste škode trpeli po piĉlih pridelkih.

7. Seme spravite, kakor potrebuje, v pravi primeri bolj ali manj globoko pod zemljo, ko pa je rastlina kaliti začela, oskrbujte jo marljivo po njeni potrebi; to pospešuje njeno rast in zagotavlja njivi dober pridelek.

8. Ne zamudite o pravem ĉasu žeti, da ne boste škode trpeli po manjšem ali slabejem pridelku.

9. To, kar ste pridelali, skrbno pospravite in hranite, da se vam pridelek ne pokvari, predno ste ga začeli upotrebljevati.

10. Ne zabite, da njiva vaša po vsakem pridelku zgubi redivnih snov in da jej povrniti morate z gnojenjem, kar ste jej vzeli; le potem ostane leto za letom rodovitna in vi in vaši otroci bodo veseli njenih pridelkov.

*) Iz nemške knjižice: „Der landwirth. Pflanzenbau“, ki jo je ravnokar na svetlo dal gosp. Friderik Müller, tajnik c. kr. Štajarske kmetijske družbe in o kateri na drugi strani današnjega lista nekoliko več povemo.

Vred.

Gospodarske skušnje.

Ali je bolje rezano ali nerezano mrvo pokladati kravam?

Neka Meklenburška kmetijska družba je skušala zvedeti: ali je bolje krave krmiti z rezanico ali z nerezano mrvo? In kakor ĉasnik omenjene družbe poroĉa, so po daljnih skušnjah zvedeli sledeĉe:

1. Nerezana klaja se priporoĉa zaradi tega, ker se z njo prihrani precěj krme, krave pa vendar niĉ manj mleka ne dajejo in tudi mesa ne zgubljajo.

2. Prihrani se pa krme zato, ker živina mora klajo bolj žveĉiti in jo prežvekovati; ker se potem takem klaja bolj s slinami pomeša, zato se iz nje izvleĉe vsa redivna tvarina. (Po izreku nekega veljavnega živinozdravnika gre, ĉe se živini samo rezanica poklada, od nje veliko kar naravnost v 2. želodec (avbico), se tedaj ne prežvekuje in le malo prekuha v redivne soke; ĉe se pa le samo nerezana mrva živini poklada, se vse to ne primeri.)

3. Da živina, katera ni vajena dolge (nerezane) klaje, izprva takošne ne žre rada, je lahko razumeti iz tega, da je primorana nerezano klajo dalj ĉasa žveĉiti; ĉe je živina že stareja, se ve da, potem zgubi na mleku in mesu. Zato je treba že mlade krave privaditi na nerezano klajo.

4. Da živina, katera nerezano klajo dobiva, ni tako vampasta, kakor una, kateri se rezanica poklada, izvira iz tega, da so stebila klaje izrezana, katera bolj napolnijo želodec in ga raztegnejo.

5. Da živina pri neizrezani klaji več pije, kakor pri rezani, pa izvira iz tega, da več slin potrebuje pri nerezani klaji.

6. Da se pa živina pri nerezani klaji sploh bolje počuti, to izhaja iz tega, da s tako klajo dobiva bolj naravno krmo.

Uporne konje ukrotiti.

V Vratislavi je jezden hlapec nekega oficirja memo kovaĉnice šel, kjer so skušali zeló upornega konja podkovati, pa ga niso mogli. On se kovaĉu ponudi, ĉe mu 1 tolar darila dá, divjega konja brez sile tako ukrotiti, da bo mirno stal kakor ovca in se podkovati dal. Kovaĉ mu obljubi darilo, oficirjev hlapec stopi pred konja in mu na nosnice z rokama svojo ruto tišĉi. In ĉudo! Mahoma je postal pred tako divji konj miren. Zapazili so pa, da je ta ĉlovek iz žepa vzel majhno

steklenico ter si ruto in roke pomočil s tem, kar je v steklenici bilo. In kaj je bilo to? Eterično peteršiljevo olje. Kovač je skušal to olje tudi pri drugih upornih konjih in zmirom je z dobrim vspehom z dvema drahmama (kvinteljcema) ukrotil vsacega tacega konja.

Da čevljev voda ne premoči.

Vzame se 1 liter kuhanega lanenega olja, 125 gramov koštrunove masti, 46 gramov voska in 32 gramov smole. Vse to se na žrjavici pridno mešaje stopi v mazilo, s katerim se osnaženi in suhi čevlji s penzeljnom gorko namažejo. Usnje ostane po tem mazilu prav volno. Angleški ribči že davno vpo- trebljujejo to mazilo in ure in ure dolgo hodijo po vodi brez premočenih obuval. Novo v tem mazilu je le to, da se vosek in smola pridevata k olju in masti.

Nekaj našim gospodinjam.

Kako sadje dolgo pa dobro ohraniti.

Naše gospodinje za gospôsko mizo hranijo mnogo- vrstno sadje s tem, da ga v soparici kuhajo (in Dunst- form kochen). V nekaterih časnikih priporoča se zdaj neko drugo ravnanje s pomočjo salicilne kisline (Salicylsäure), s katero se češnje, malince, ribezelj, hru- ške, grozdje, bodeče grozdje itd. prav dolgo, lepo in dobro ohraniti dadó. S salicilno kislino ni treba sadja nič kuhati, kakor je navada s kuhanjem v soparici; dosti je, če se sadje položi v sadno steklenico (Obst- glas), kjer je salicilna kislina z vodo pomešana razto- pila sladkor (cuker); na 1 liter vode se namreč vzame $2\frac{1}{2}$ do 3 grame salicilne kisline in 10 do 50 dek sladkorja tako s sadjem napolnjena steklenica se za- veže s papirjem. Tako ohranjeno sadje se je poleti pri veliki gorkoti ohranilo več mesecev bilo in celo leto dobro in še bolj okusno, kakor pri navadnem ravnanji.

O vcenitvivi zemljišč zarad uravnave grunt- nega davka na Kranjskem.

V preteklem mesecu oktobru se je vcenilo:

1. Poljá: V cenitvenem okraji Kočevskem v 2 občinah 6877 parcel, v Novomeškem v 2 občinah 4827 parcel, v Črnomaljskam v 3 občinah 4207 parcel, v Postojnskem 4131 parcel, v Krškem v 2 občinah 2797, v Litijskem v 3 občinah 2538, v Ljubljanski okolici v 3 občinah 2499, v Kranjskem v 4 občinah 2478, v Kamniškem v 4 občinah 2426, v Radoljskem v 2 ob- činah 1809, v Logaškem v 3 občinah 1440, skupaj v 28 občinah 36.029 parcel.

2. Gozdov: V cenitvenem okraji Črnomaljskem v 22 občinah 7449 parcel, v Litijskem v 9 občinah 3640, v Krškem v 10 občinah 2302, v Ljubljanski okolici v 3 občinah 1002, v Kranjskem v 2 občinah 438, v Lo- gaškem v 8 občinah 379, v Radoljskem v 4 občinah 171, skupaj v 58 občinah 15.381 parcel.

Prezgodnja zima.

Od vseh krajev slišimo pritožbe o zgodnjem snegu, ki ovira pospravo mnogih poljskih pridelkov in stelje; tudi grozdje je v nekaterih krajih še pod snegom in kmetovalci ne morejo ozimine vsejati. Tako iz Štajar- skega piše „Slov. Gospodar“, da je sneg mnogim po- sestnikom trgatev letos zapadel; opiraje se na večkratne prejšnje skušnje svetuje vinorejcem, naj pustijo grozdje pod snegom, dokler ga ni jug raztopil; leta 1835. so

nekateri vinorejci še le po novem letu od snega zapa- deno grozdje brali, pa zategadel niso bili na slabem. — Iz spodnjega Zemona 10. dne t. m. pa se „No- vica“ poroča, da takih vremenskih nadlog, kakor jih imajo letos Notranjci, ne pomnijo ne najstareji ljudje. Letos imamo vedno dež in povodenj, vsled tega ni še skoro nihče brazde storil za ozimino, za kar smo v ve- liki skrbi. Ljudje imajo še mnogo pridelkov na polji, krompirja, pese, repe, korenja, zelja in otave, katere je še mnogo za kositi in katere je precej segnjilo. V Br- činih imajo še nekateri zunaj jabelka in turšico. Do- staviti pa moram tem uimam čudno prikazen, da je bilo mnogo jablan in češpelj o vseh Svetih v cvetji.

Gospodarji, katerim je zadnji sneg sadnega drevja polomil, svetujemo, naj polomljene veje kolikor je mo- goče tikoma do debelejšje veje ali debela ravno odžagajo in rane potem z drevesno mazo, najbolje s katranovcem, zamažejo, da gnjiloba ne more do nje, katera sčasoma celo drevo prešine in uniči. Kar pa je drevja preveč polomljenega, to naj se brž izkoplje in potem z novim nadomesti.

Nova kmetijska knjiga.

* *Der landwirthschaftliche Pflanzenbau von Fried. Müller, Sekretär der k. k. steiermärkischen Landwirth- schaft-Gesellschaft in Graz.* — Pod tem naslovom je prišla ravnokar drobna knjižica na svitlo, katero tudi mi radi kmetovalcem, ki nemški umejo, priporočamo zato, ker prav na kratko pové vse, česar poljedelec potrebuje, da umno seje in sadi, obdeluje in žanje naša navadna žita, sočivje, detelje, krompir, repo itd. Tu ni nič nepotrebnih besedi in nič učenostnega razkladanja, ampak povedano je le vse s kratkojasno besedo, česar dejanski poljedelec potrebuje, da pravo zadene. Koncu te knjižice ste pridjani 2 pratiki: ena uči, katere rast- line se sejejo ali sadijo vsak mesec, druga pa, kdaj se žanjejo.

Vse to kaže, da je to prava ljudska knjižica, o kateri le še to željo gospodu pisatelju objavimo, da bi oskrbeti hotel tudi prestavo njeno v jezik slovenski, v katerem bi ugajala Slovencem na Štajarskem in tudi na Kranjskem, Primorskem itd. V pokušnjo bralcem našim smo na prvi strani današnjega lista poslovenili uvod te knjižice pod naslovom „deset zapoved poljedelcem“.

Književne novosti.

„Emona.“

Archäologische Studien aus Krain.

Iz Notranjske Bistrice.

Ko je bil meseca septembra v naših krajih mar- ljivi in učeni starinoslovec prof. Müllner ter preiska- val gradišča — starorimske naselbine — katerih je mnogo na znožju naših gorá, mi je pokazal in potem podaril zanimivo po njem spisano knjigo. Te bukve, katerim je naslov „Emona. Archäologische Stu- dien aus Krain“ niso bile takrat, ko mi jih je gosp. pisatelj podaril, še popolnoma dogotovljene; on je le prvi iztis v pregled prejel. Zdaj so menda že pri Klein- mayr-u in Bambergu v Ljubljani dovršene in dogotov- ljene. Naj toraj jez par besedi o njih spregovorim in sicer le bolj površno, ker bodo gotovo v tej stroki znanstva bolj zvedeni možje delo natančneje pretreso- vali in o njem pisali.

Glavni predmet teh starinoslovskih študij je staro mesto Emona, kje da je prav za prav stalo, kakošno je utegnito biti, kaj da je bilo na mestu sedanje